

Економіка АПК. – 2003. - № 10. – С. 69-77. (116)

14. Самуельсон Пол А., Нордгауз Вільям Д. Мікроекономіка / пер. з англ. – К.: Основи, 1998. – 676 с. (123)

15. Чечулин Л.Н. Особенности оценки экономической эффективности сельскохозяйственного производства

// Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 2003. - № 1. – С. 23-24. (146)

16. Шафронов А. Новый подход к эффективности производства // Экономист. – 2003. - № 4. С. 82-87. (157)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

Демченко С.В.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Скорук О.П.

Проаналізовано методичні підходи до визначення економічної ефективності виробництва продукції рослинництва. Наведено структурно-логічну схему щодо визначення ефективності виробництва продукції рослинництва з врахуванням головних факторів, що впливають на неї. Запропоновано математичну модель визначення ресурсного потенціалу галузі в грошовому виразі. Обґрунтовано систему показників для комплексної оцінки економічної ефективності виробництва продукції рослинництва.

Вступ. Перехід до ринкових відносин, формування нових господарських структур характеризується пошуком найбільш ефективних організаційних форм господарювання і напрямів підвищення економічної ефективності виробництва продукції сільського господарства.

Питання економічної ефективності аграрного виробництва є колом інтересів провідних вчених економістів-аграрників: П. Саблука, Б. Пасхавера, Ю. Орліковської, В. Андрійчуку, В. Тарасова, В. Мертенса, В. Мацибори, М. Яцківа та інших вчених.

Аналіз економічної ефективності в сільськогосподарському виробництві, на нашу думку, доцільно проводити за структурно-логічною схемою, яку пропонує М.І. Яцків [1]. Вона передбачає логіко-практичну послідовність дослідження даного процесу:

- дослідження умов виробництва, кількісного і якісного складу факторів та їх співвідношення;
- дослідження ступеня використання землі, робочої сили, основних і оборотних засобів, їх впливу на результативність виробництва, фінансові результати;
- зіставлення вартісних величин із факторами виробництва, тобто оцінка використання наявних факторів виробництва;
- аналіз отриманих узагальнюючих даних, тобто кінцевої результативності виробництва.

Процес виробництва продукції в сільському господарстві здійснюється під впливом великої кількості факторів.

Відповідно його всебічне відображення можливе лише за допомогою системи показників.

Особливого значення в процесі дослідження ефективності набуває точність визначення, що відноситься до головних факторів даного процесу, і яка їх частка в формуванні результату. При дослідженні економічної ефективності сільськогосподарського виробництва фактори характеризують зміну кінцевого корисного ефекту від використання засобів виробництва і живої праці, віддачу сукупних вкладень [2].

До факторів ефективності сільськогосподарського виробництва вони відносять: умови виробництва (природні: ґрунт, рельєф, клімат; економічні: ціна на насіння, добрива, придбане обладнання, товарну продукцію; завдання які ставляться перед господарством; дорожні умови); матеріальні і трудові ресурси; витрати виробництва; технологію і організацію виробничих процесів.

Для оцінки економічної ефективності виробництва продукції рослинництва прийнято використовувати як натуральні, так і вартісні показники. Вихідною є їх натуральна форма, яка сумується в урожайності. Важливість урожайності як економічного показника полягає в тому, що вона відображає ступінь і ефективність використання землі, результат інтенсифікації виробництва.

Але натуральні показники (врожайність сільськогосподарських культур) відображають лише один бік досягнутої ефективності. Для виявлення економічного ефекту необхідне також знання сукупних витрат праці, які забезпечили отримання даної урожайності.

Щоб отримати порівняльні величини витрат і результатів виробництва, обсяг виробленої продукції переводять в вартісну форму. Вартісні показники мають не тільки облікове значення, але й економічне, через те, що з їх допомогою опосередковуються товарно-грошові відносини.

Систему показників економічної ефективності виробництва продукції рослинництва в ринкових умовах, на нашу думку, доцільно поділити на дві групи:

- показники, що відображають ефективність використання факторів виробництва (землі, трудових ресурсів, основних і оборотних засобів);
- показники, що характеризують результати виробництва, а також співвідношення між продукцією і виробничими ресурсами.

Важливим фактором, що визначає ефективність, є забезпеченість галузі виробничими ресурсами, а також рівень інтенсивності їх використання. При цьому, як зазначає І.Я. Петренко, виробничі ресурси всіх видів разом взяті складають ресурсний потенціал сільського господарства [3]. На сьогодні не існує єдиної методології та методики визначення виробничого потенціалу АПК в цілому та сільськогосподарських підприємств зокрема.

Аналіз літературних джерел і практичних рекомендацій дозволяє виділити декілька методичних підходів до питання визначення виробничого потенціалу: 1) на базі ресурсної кореляційної моделі ділення теоретичного значення результативного показника за кожним об'єктом на його середньо регіональне значення; 2) розрахунок окремих індексів забезпеченості кожним ресурсом з їх наступним підсумовуванням і діленням на кількість ресурсів; 3) стандартизація факторів-ресурсів з наступним їх зважуванням за допомогою математичних характеристик кореляційних моделей і наступним підсумовуванням цих факторів; 4) визначення зваженого зведеного індексу забезпеченості ресурсами за допомогою середньої геометричної; 5) на основі грошової оцінки окремих ресурсів з наступним їх підсумовуванням в єдиний інтегральний показник; 6) визначення ресурсного потенціалу на основі оптимізаційних моделей; 7) визначення ресурсного потенціалу шляхом знаходження базисних виробничих функцій.

Виходячи з вищесказаного ми можемо стверджувати, що складовими елементами ресурсного потенціалу рослинництва є земля, основні виробничі засоби, трудові ресурси, обігові засоби (насіннєвий матеріал, мінеральні добрива, засоби захисту рослин, тара). Відповідно ресурсний потенціал галузі в грошовому виразі можна виразити математично:

$$P_{ij} = \sum_{i=1}^n G_{ij}; (j=1); G_{ij} = q_i \times x_{ij},$$

де P_{ij} – сукупний ресурсний потенціал;

G_{ij} – потенціал i -го виду ресурсу в j -му господарстві;

q_i – оцінка i -го виду ресурсу;

x_{ij} – кількість i -го виду ресурсу в j -му господарстві.

Звідси:

$$P_{ij} = \sum_{i=1}^n q_i \times x_{ij}; (j=1, n); P_{ij} = \sum_{i=1}^n G_1 + G_2 + G_3 + G_4;$$

де G_1 – вартість основних засобів виробництва;

G_2 – вартість трудових ресурсів;

G_3 – вартість землі;

G_4 – вартість обігових засобів.

Грошова оцінка основних засобів здійснюється за існуючою методикою за мінусом амортизаційних відрахувань.

Вартісну оцінку власного насіннєвого матеріалу необхідно здійснюється за допомогою середньозваженого рівня собівартості 1 ц садивного матеріалу. Математично це можна виразити таким чином:

$$\bar{q} = \sum_{i=1}^n q_j \times x_j (j=1, \bar{n}).$$

Звідси:

$$G_4 = \sum_{i=1}^n \bar{q} \times x_j;$$

де \bar{q} – середня по сукупності собівартості 1 ц насіннєвого матеріалу;

q_i – собівартість 1 ц насіннєвого матеріалу в j -му господарстві;

x_j – кількість насіннєвого матеріалу в j -му господарстві.

Оцінка покупного насіннєвого матеріалу здійснюється аналогічним чином – через середньозважену ціну 1 ц насіннєвого матеріалу.

На основі розглянутих методологічних підходів до вивчення рівня ефективності виробництва продукції рослинництва, дослідження взаємозв'язку між факторами (матеріальні, земельні і трудові ресурси; виробничі відносини; умови та тенденції сільськогосподарського виробництва) та ефективністю виробництва дало змогу провести систематизацію основних показників, що відображають кінцевий рівень економічної ефективності виробництва продукції рослинництва (рисунок 1).

Висновки. Розглянуті в статті питання дають можливість зробити такі висновки:

- обґрунтована необхідність включення до складу використаних виробничих ресурсів земельних ресурсів за їх вартісною оцінкою, що сприятиме більш повному і об'єктивному визначенню економічної ефективності виробництва продукції рослинництва;

- на основі проведеного дослідження різних методологічних підходів до визначення ефективності виробництва продукції сільського господарства нами визначені головні фактори, що впливають на економічну ефективність галузі та розроблена схема взаємозв'язку даних факторів із економічною ефективністю виробництва продукції рослинництва;

- аналіз наукової думки дає змогу розробити математичну модель визначення ресурсного потенціалу рослинництва в грошовому виразі, складовими елементами якої є земля, основні засоби виробництва, трудові ресурси, обігові засоби;

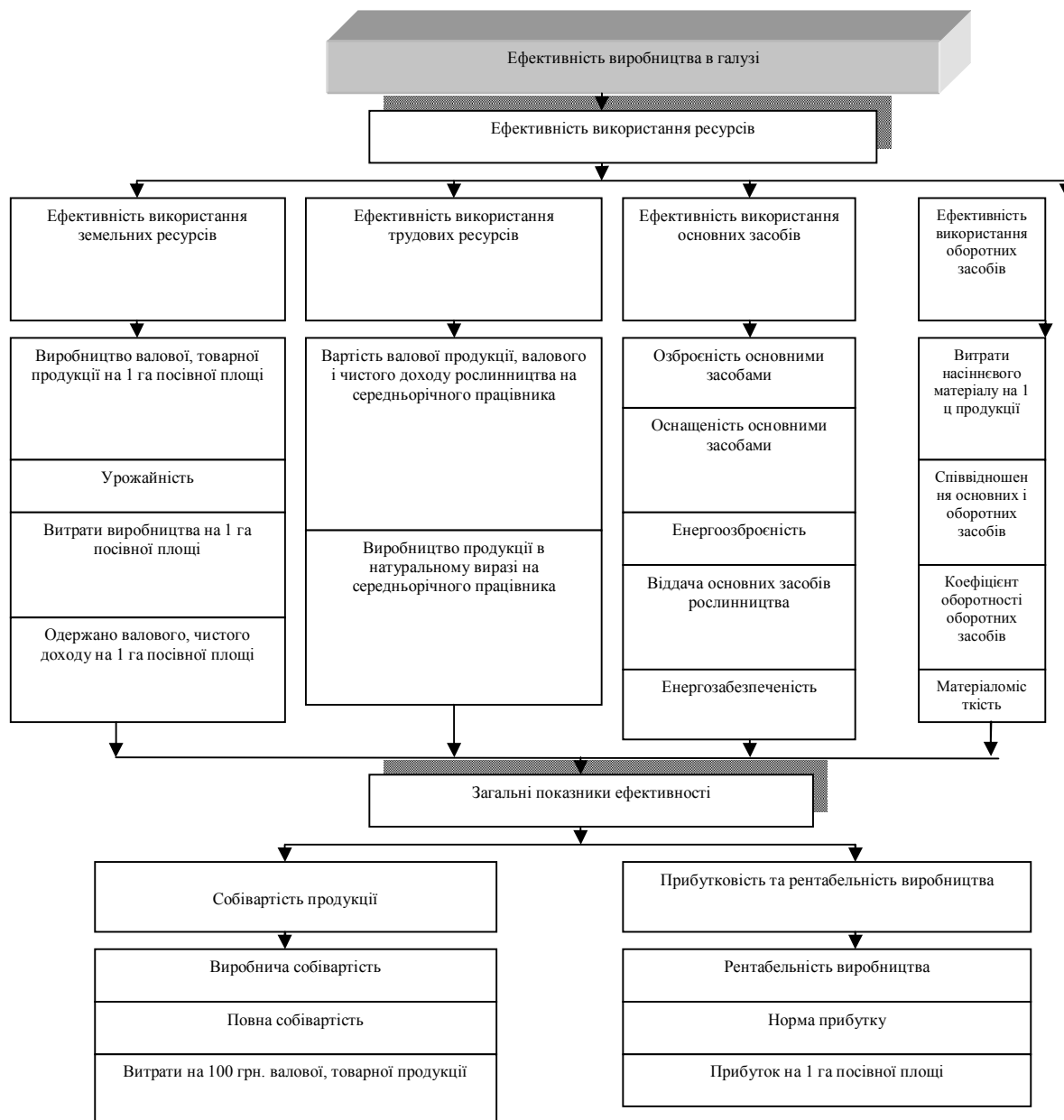

Рис. 1. Система показників рівня ефективності виробництва продукції рослинництва

• для комплексної оцінки економічної ефективності виробництва продукції рослинництва проведено систематизацію показників, які включають показники ефективності використання ресурсів, та загальні показники економічної ефективності.

Література

1. Яцків М.І. Теорія економічного аналізу. – Львів: Світ, 1993. – 216 с.
2. Яковлев В.Б., Корнев Г.Н. Анализ эффективности сельскохозяйственного производства. - М.: Росагропромиздат, 1990. - 270 с.
3. Петренко И.Я., Чужинов П.И. Экономика сельскохозяйственного производства. - Алма-Ата: Кайнар, 1988. - 416 с.
4. Андрійчук В.Г. Эффективность использования производственного потенциала в сельском хозяйстве. - М.: Экономика, 1983. - 202 с.
5. Про методику грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 березня 1995 р. №213 // Земельне законодавство України: Збірник нормативних актів, судової та арбітражної (господарської) практики: У 2 кн. - 2-ге вид., перероб. та допов. / За ред. А.С. Даниланко, Ю.Д. Білика, О.О. Погрібного, В.В. Кулініча; Упоряд.: Є.С. Бердніков, П.П. Пастушенко, Я.М. Конопада. - К.: Урожай, 2002. - Кн. 2. - 672 с.
6. Андрійчук В.Г., Вихор Н.В. Повышение эффективности агропромышленного производства. - К.: Урожай, 1990. - 232 с.